

УДК [351:378:796.011.3](477)

Шевчук Олександр Русланович
аспірант навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті проаналізовано фізичне й спортивне виховання молоді, що виявляється як організований, свідомо регульований державою й контрольований громадськістю педагогічний процес, спрямований на всебічний фізичний розвиток молодого покоління, його підготовку до виконання обов'язків у суспільстві. До функцій державного регулювання цієї галузю віднесено такі, як пріоритетно-цільова, критеріально-прогнозувальна, організаційна та ін. Доведено, що результативність державного регулювання розвитку фізичної культури буде вищою в умовах оптимізації цих функцій і впровадження універсальних методів регулювання, зокрема моделювання. Крім цього методу запропоновано виокремлювати аналітичні, економічні, соціологічні, прогнозні, контрольні й інші методи.*

***Ключові слова:** державне регулювання, функції, методи, фізична культура й спорт.*

Shevchuk Olexander. Public regulation of physical training of the youth in Ukraine

***Annotation.** The physical and sport education of the youth, which can be considered as an organized and consciously regulated by the state and publicly controlled pedagogical process aimed at the full physical development of the young generation and its preparation for the duties fulfilment in a society have been analysed in the paper. The functions of public regulation in this area include the following: priority-targeted, criterion-projected, organizing, etc. It has been proved that the effectiveness of public regulation of the physical training development will be higher in terms of optimisation of these functions and introduction of the universal regulation methods, in particular modelling. In addition to this method, it is proposed to distinguish analytical, economic, sociological, forecast, control, and other methods.*

***Key words:** public regulation; functions; methods; physical training and sport.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Реформування вищої освіти України висунуло перед вищою школою завдання системного поліпшення професійної підготовки й фізичного виховання майбутніх фахівців. У нових умовах підвищується соціальна значущість фізичного виховання у формуванні гармонійно розвинутого випускника закладу вищої освіти з високим ступенем готовності до соціально-професійної діяльності. Отже, не викликає жодних сумнівів актуальність здійснення багатобічного дослідження основ, функцій і методів державного регулювання фізичної культури й спорту серед

української молоді з урахуванням потреб, очікувань, настроїв суспільства загалом і молоді зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим аспектам (соціальним, духовним, гуманітарним, інформаційним і т. ін.) процесу державного керування у сфері фізичної культури й спорту присвячено наукові праці [1-5].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У той же час, низка проблемних питань залишилися без уваги вчених, зокрема ті, що пов'язані з установами функціональних і методичних особливостей державного регулювання фізичної культури й спорту (далі – ФКС), а також важливості їх розвитку.

Формулювання цілей статті. Отже, мета дослідження – визначення основних завдань, функцій і методів державного керування розвитком ФКС серед молоді України.

Виклад основного матеріалу. Основні завдання державного регулювання ФКС молоді в Україні полягають у реалізації науково обґрунтованої системи фізичного виховання молодого покоління, забезпеченні підготовки спортсменів високого класу, широкому залученні студентів до туризму, систематичних занять фізичною культурою [1]. Інакше кажучи, на державу й суспільство покладено обов'язок цілеспрямовано формувати в молодого покоління здорові інтереси, наполегливо боротися з його шкідливими звичками, послідовно прищеплювати йому потребу фізичного й морального вдосконалення, виховувати в нього високі волеволі якість, а також мужність і витривалість. Досягнення цих цілей державного регулювання розвитку ФКС можливе через вирішення спектру завдань через реалізацію функцій регулювання в цій галузі.

Під поняття «функція» розуміють певне коло завдань і системний інструментарій певної сфери діяльності; чинник, який зумовлює доцільність, потребу, предметність існування структурно-системних об'єднань [2, с. 662]. Така категорія, як функція, надзвичайно важлива для регулювання, адже вона є

основою для формування структури його системи, якісної й ефективної взаємодії між її компонентами. Аналіз наукової літератури показав, що дискусії щодо тлумачення поняття «функція державного регулювання» тривають дотепер, і не існує єдиного загальноприйнятого визначення. Серед ознак таких функцій учені виокремлюють: 1) реальні, що організують, послідовний вплив на об'єкт регулювання, яке здійснюється як форма державної політики; 2) спрямованість на досягнення поставленої мети; 3) легітимність; 4) діалектичний зв'язок з методами впливу та ін.

Ґрунтуючись на загальній концепції державного регулювання, пропонуємо, по-перше, під функціями державного регулювання у сфері ФКС розуміти державноуправлінську діяльність, спрямовану на вирішення завдань у зазначеній вище галузі через здійснення організаційного, системного впливу суб'єкта на об'єкт із використанням специфічних методів, процесуальної регламентації напрямків і змісту управлінської діяльності; по-друге – виокремлювати специфічні функції регулювання розвитком ФКС, що визначаються запитами досліджуваного об'єкта регулювання, зокрема:

1) пріоритетно-цільову (установлення пріоритетів з розвитку окремих підсистем ФКС, окреслення стратегічних і тактичних цілей розвитку галузі загалом);

2) критеріально-прогнозну, що передбачає здійснення заходів з оцінювання рівня розвитку ФКС на певному етапі, розроблення прогнозного плану на коротко- і довгострокову перспективу;

3) оптимізаційну, основним завданням якої є узгодження кількісно-якісних показників розвитку підсистем ФКС із реальними ресурсними, фінансовими, кадровими можливостями держави, окремих територіально-адміністративних одиниць на основі вивчення й узагальнення суспільних потреб у сфері ФКС;

4) організаційну, зміст якої полягає в процесуальній погодженості, системній структуризації діяльності системи органів влади зі складання

програм розвитку ФКС, обґрунтування й визначення етапів процесу їх реалізації;

5) *результативну* організацію, що охоплює моніторинг за ходом реалізації програм розвитку ФКС, своєчасну корекцію вектору управлінського впливу на регульовальну систему.

Реалізація сукупності функцій державного регулювання можлива лише за умови добору взаємозалежних із ними методів, відповідних до мети, завдань, змісту кожної з управлінських функцій. Відразу зазначимо, що в науковій літературі недостатньо висвітлено питання класифікації й змістовного визначення методів державного регулювання розвитком ФКС, що можуть застосовуватися на окремих стадіях управлінського процесу. Однак основу класифікаційних схем таких методів можуть скласти основоположні для всіх методів регулювання ознаки – спрямованість методів регулювання, їх зміст і організаційна форма. У зв'язку з цим методи державного регулювання розвитком ФКС слід розподілити на кілька груп за напрямками й основними завданнями, що за допомогою їх вирішуються.

Не можна не відзначити, що сучасний етап розвитку науки державного управління наповнений складними, відкритими соціально-економічними системами, які здатні до самоорганізації. Їх оптимізація можлива за допомогою використання підходів кібернетики, універсальної науки про управління, основним методом якої є математичне моделювання систем і процесів регулювання. Тому фізична культура сучасного суспільства впливає на процес соціальної інтеграції. Спілкування на основі фізкультурної діяльності стало однією з найпоширеніших форм не тільки міжособистісних відносин, але й міжнародних контактів, що охопили мільйони людей, усі країни й континенти. Особливо значна роль фізичної культури виявляється в реалізації гуманних ідей співробітництва, дружби й взаєморозуміння між народами, оскільки в процесі спортивної боротьби виховуються загальнолюдські цінності. Виразниками життєдіяльності системи та її компонентів є функції, що визначаються особливостями й закономірностями процесу формування рухових навичок і

вдосконалювання фізичних якостей. Функціональний аспект системи фізичної культури й спорту виявляє її динамічний характер.

Виховна функція виявляється в діяльності викладача, який використовує педагогічний вплив на студентів, домагаючись вирішення поставлених завдань. При цьому в них формується дисциплінованість, відповідальність, ретельність й інші моральні та ділові якості. Безпосередньо через заняття фізичними вправами виховуються в студентів такі морально-вольові якості, як працьовитість, воля до перемоги, цілеспрямованість, завзятість у досягненні мети і т. ін. [4]

Крім того, фізична культура сприяє вихованню в студентів інтересу й переконаності в її потребі, виробляє потребу в систематичних заняттях фізичними вправами.

Фізична культура реалізує й освітні функції, що полягає в її використанні як навчального предмета в загальному освітньому процесі. Освітній аспект фізичної культури пов'язаний з озброєнням людей спеціальними знаннями про її роль і місце в житті людини й ролі суспільства, вплив занять фізичними вправами на організм, методи, форми й закономірності фізичного вдосконалення людини й набуття різноманітних рухових навичок.

Систематичні заняття фізичною культурою збільшують інтелектуальні можливості людини, відіграють помітну роль у поліпшенні її розумової працездатності, що позитивно позначається на освітньому рівні, а студентській молоді допомагає більш успішно опановувати навчальний матеріал.

Виробнича функція фізичної культури полягає в задоволенні потреби суспільства в забезпеченні фізичної готовності людей до трудової діяльності та захисту Батьківщини. Оздоровча функція фізичної культури полягає в її впливі на профілактику захворювань, зміцнення здоров'я. Широке впровадження фізичної культури у виробничу сферу й побут народу, прагнення зробити заняття фізичними вправами, спортом, туризмом природною й необхідною потребою кожної людини пов'язане насамперед із вирішенням оздоровчих завдань державного регулювання в зазначеній сфері.

Спортивна функція фізичної культури полягає у формуванні в ході тренувального процесу відповідної спортивної майстерності та її демонстрації під час змагань. Ця функція найбільше виявляється в спорті вищих досягнень, де реалізується в найбільш обдарованій фізично молоді в досягненні найвищих результатів у вибраному виді спорту, що дозволяє самоствердитися, перевірити свої фізичні й духовні можливості.

Рекреативна функція виражається у використанні фізичної культури для організації змістовного відпочинку, активізації й підтримки фізичних і духовних сил людини, її естетичного й морального виховання, а також як система заходів із профілактики стомлення й задоволенню емоційних запитів, особливо в процесі змагальної діяльності. Непередбачуваність результатів спортивної боротьби, суперництва, важлива роль перемоги в особистій долі її учасників, динамічна зміна результатів, їх «драматичність» надають спортивним змаганням неповторного емоційного ефекту; задовольняють потребу населення в красивих видовищах [3].

Реабілітаційну функцію фізичної культури спрямовано на використання фізичних вправ як засобів лікування захворювань і відновлення функцій організму, порушених або втрачених унаслідок захворювань, травм, перевтоми або інших причин, трансформуючись у так звану лікувальну фізичну культуру.

Виокремлюючи різні функції фізичної культури, слід урахувати, що всі вони тісно пов'язані між собою. Кожна із них, зокрема оздоровча, виробнича й виховна, зумовлюючи розвиток цілком конкретної підсистеми фізичної культури, аж ніяк не обмежується межами відповідно охорони здоров'я та освіти, а реалізується, причому значною мірою, у сфері організації дозвілля населення або відновлення фізичних і духовних сил людини, профілактики й лікування захворювань тощо.

Найважливішою закономірністю фізичної культури й спорту є їх взаємозв'язок і взаємозумовленість рівнем розвитку виробничих відносин, економіки, науки, культури в країні. Своєю чергою, ефективність розвитку

економіки, науки й культури визначається станом фізичного й психічного здоров'я молодшого покоління .

Іншою закономірністю розвитку фізичної культури й спорту є їх соціальний статус, що забезпечує всебічне вдосконалення фізичних здатностей, оздоровчу, трудову, оборонну спрямованість занять, залучення до здорового способу життя. Фактично фізична культура й спорт є найважливішим засобом у боротьбі з гіподинамією й іншими чинниками ризику, що ведуть до погіршення здоров'я людини.

Ще однією закономірністю розвитку фізичної культури й спорту є широке охоплення населення всіма видами фізкультурно-спортивної практики.

Найважливішою закономірністю розвитку фізичної культури й спорту є їх зв'язок не тільки з економічним базисом, але й з його «надбудовою» – ідеологією, політикою, мораллю, трудовим, моральним, естетичним, військово-патріотичним вихованням, з усією духовною культурою суспільства [1].

Висновки з даного дослідження. Таким чином, характеризуючи фізичну культуру, слід мати на увазі як мінімум три аспекти: діяльнісний (фізична культура як процес або спосіб раціонально організованої рухової діяльності з удосконалення тілесної природи людини й забезпечення фізичної готовності людей до виконання своїх соціальних обов'язків у суспільстві), предметно-ціннісний (культура як сукупність предметів, що становлять певну цінність для задоволення суспільних і особистісних потреб в інтересах фізичного вдосконалення людини) і персоніфіковано-результативний (як результат діяльності, утілений у самій людині, що й характеризує її фізичний стан, а також ставлення до здорового способу життя).

Перспективи подальших розвідок. Фізична культура й спорт є важливою складовою соціально-економічної політики держави, спрямованої на ефективне використання їх засобів, методів і форм для оздоровлення нації, виховання молоді, формування здорового способу життя населення й гідні результати українських спортсменів на міжнародних змаганнях різного рівня.

Її сутність полягає в тому, що сама поява й рівень розвитку фізичної культури безпосередньо залежить від способу виробництва, у той же час раціонально організована система фізичного виховання, що забезпечує зміцнення здоров'я, підвищення функціонального стану, підтримку професійної працездатності, сприяє відтворенню людського чинника й загалом продуктивних сил держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вавренюк С. А. Шляхи удосконалення системи навчання фізичної культури і спорту у вищих навчальних закладах України / С.А. Вавренюк // Публічне урядування: зб. наук. праць. К. : Вид-во ДП «Виробничий дім «Персонал», 2018. – Вип. 2 (12). – С. 85-94.
2. Куртова Г. Ю. Здоровий спосіб життя як пріоритетна цінність виховання сучасних дітей та молоді / Г.Ю. Куртова, Д.М. Іванов // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. – 2008. – Вип. 55. – С. 168–170.
3. Литвиненко О. М. Формування здорового способу життя в студентській молоді / О. М. Литвиненко // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер. : Педагогіка. – 2012. – Вип. 187. – С. 42–46.
4. Марченко О. Формування фізичної культури студентів у процесі навчання у вищих навчальних закладах / О. Марченко // Теорія і практика фізичного виховання і спорту. – 2008. – № 2. – С. 83–84.
5. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv «Pro sxvalennya koncepciyi Derzhavnoyi cil`ovoyi social`noyi programy` rozvy`tku v Ukrayini sporty`vnoyi ta tury`sty`chnoyi infrastruktury` u 2011 – 2022 roках» vid 27.10.2010 r.: – rezhy`m dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2068-2010>.

Statement of the problem. The physical and sport education of the youth, which can be considered as an organized and consciously regulated by the state and publicly controlled pedagogical process aimed at the full physical development of the young generation and its preparation for the duties fulfilment in a society have been analysed in the paper.

Urgency. The functions of public regulation in this area include the following: priority-targeted, criterion-projected, organizing, etc. It has been proved that the effectiveness of public regulation of the physical training development will be higher in terms of optimisation of these functions and introduction of the universal regulation methods, in particular modelling. In addition to this method, it is proposed to distinguish analytical, economic, sociological, forecast, control, and other methods.

The purpose of the article was researched the evolvement and genesis of the organizational, legal, and functional bases of the activities of the executive authorities of Ukraine in the field of physical training and sport.

Our task was to study functions of public regulation in this area include the following: priority-targeted, criterion-projected, organizing.

Summary. A systematic analysis of the socially oriented areas of public regulation as an optimisation factor of the physical training and sport development has been carried out in the paper. The scientific achievements of Ukrainian scientists in the field of public regulation of physical training and sport have been also defined. The evolvement and genesis of the organizational, legal, and functional bases of the activities of the executive authorities of Ukraine in the field of physical training and sport have been researched. The problems of the physical training evolvement in Ukraine as a variety of the manifestations of educational influence have been considered, the state and the values of physical training in modern society have been determined.

Conclusions and outcomes. There are three aspects of physical culture – activity (physical culture as a process or method of rationally organized motor activity to improve the physical nature of man and ensure the physical readiness of people to fulfill their social responsibilities in society), object-value (culture as a set of objects that make up certain value for meeting public and personal needs in the interests of physical improvement of a person) and personalized-productive (as a result of the activity embodied in the person, and characterizes its physical condition as well as its attitude to a healthy lifestyle).